

POROČILA REPORTS

POROČILO O DELU KOORDINATORJA VARSTVA NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE V LETU 2020

Anja Jerin

237

Delovanje Slovenskega etnografskega muzeja (v nadaljevanju SEM) kot Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Koordinator) je v letu 2020 zaznamovala epidemija bolezni covid-19, zaradi katere so morali predstavniki Koordinatorja svoje aktivnosti prilagoditi.

Pobude za vpis v Register

Koordinator je v letu 2020 izpeljal tri seje Delovne skupine Koordinatorja, na katerih so sodelovali njeni člani – predstavniki pooblaščenih muzejev, Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Inštituta za slovensko narodopisje in Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU, Slovenske nacionalne komisije za Unesco in Ministrstva za kulturo.

Prva seja Delovne skupine Koordinatorja je potekala 4. 3. 2020 v SEM. Člani so obravnavali pobude, ki jih je na svoj naslov prejel Koordinator do 15. januarja 2020 (Ljudski ples: sotiš prekmurski – »živi ples«, Ljudski ples: šamarjanka, prekmurski – »živi ples«, Kravji bal v Bohinju, Skok čez kožo, Hmeljarski likof, Ročno obiranje hmelja, Ljubiteljsko repertoarno gledališče v Ljubljani – Šentjakobsko gledališče).¹

Med 18. 5. in 1. 6. 2020 je potekala druga seja Delovne skupine Koordinatorja, ki je potekala korespondenčno po elektronski pošti. Delovna skupina je obravnavala pobudo Liški pustje, ki je na naslov Koordinatorja prispela do 15. maja 2020.

Prav tako je korespondenčno po elektronski pošti med 2. in 19. 10. 2020 potekala tretja seja Delovne skupine Koordinatorja, v sklopu katere so člani obravnavali naslednje pobude za vpis v Register nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Register), ki jih je Koordinator prejel do 15. 9. 2020: Koledovanje, Miklavževanje, Peka potice, Majenca, Koline, Ribolov in vzreja avtohtone soške postrvi v Posočju.

¹ Koordinator je v treh rokih na svoj naslov prejel tudi več pobud za evidentiranje novih nosilcev ob enotah, ki so že vpisane v Register nesnovne kulturne dediščine.

Vpisi v Register

V letu 2020 je Koordinator v sodelovanju s strokovnjaki za posamezna področja nesnovne kulturne dediščine pripravil 11 predlogov za vpis novih enot v Register (Obisk dedka Mraza (EID 2-00077; vpis 3. 4. 2020), Planinska paša in predelava mleka (EID 2-00078; vpis 7. 4. 2020), Apiterapija (EID 2-00079; vpis 3. 4. 2020), Pustni obhodi ločkih koscev, oračev in svatov (EID 2-00080; vpis 7. 5. 2020), Slamokrovstvo (EID 2-00081; vpis 15. 6. 2020), Vleka ploha (EID 2-00082; vpis 15. 6. 2020), Solčavski govor (EID 2-00083; vpis 21. 8. 2020), Ljubiteljsko gledališče (EID 2-00084; vpis 21. 8. 2020), Petje na tretko (EID 2-00085; vpis 28. 9. 2020), Raba hišnih imen (EID 2-00086; vpis 28. 9. 2020), Liški pust (EID 2-00087; vpis 8. 12. 2020)). Ob naštetih enotah je bilo evidentiranih 27 novih nosilcev.

238

Skupaj je bilo v letu 2020 evidentiranih 32 nosilcev, od tega je bilo k v Register že vpisanim enotam (Izdelovanje papirnatih rož, Spletanje venčkov sv. Ivana, Priprava prleških gibanic) dodanih pet nosilcev. Na predlog nosilcev je Koordinator pripravil dva predloga sprememb naslednjih v Register že vpisanih enot nesnovne kulturne dediščine: Izdelovanje drevakov in Ljubiteljsko gledališče.

Do 31. 12. 2020 je bilo v Register vpisanih 87 enot in 239 nosilcev nesnovne kulturne dediščine.

Sodelovanje predstavnikov Koordinatorja pri pripravi nominacij za vpis elementov nesnovne kulturne dediščine na Unescov Reprezentativni seznam

V letu 2020 so predstavniki Koordinatorja na predlog Ministrstva za kulturo sodelovali v delovnih skupinah za pripravo nominacij za vpis elementov na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva (v nadaljevanju Reprezentativni seznam), na katerem ima Slovenija do sedaj štiri vpise². Tekom celega leta so potekale aktivnosti v zvezi s pripravo nominacije za vpis čebelarstva na Reprezentativni seznam. Pri pripravi nominacije smo sodelovale predstavnice Koordinatorja Anja Jerin, Adela Pukl in Barbara Sosič. Prav tako smo bile predstavnice Koordinatorja vključene v dogovore o potencialnih prihodnjih nominacijah za vpis na Unescova seznama in register nesnovne kulturne dediščine.³

² Škofjeloški pasijon (vpis: 2015), Obhodi kurentov (vpis: 2017), Klekljanje čipk v Sloveniji (vpis: 2018), Veščina suhozidne gradnje, znanje in tehnike (vpis: 2018).

³ Alpska prehrana, Babištvo.

Promocija nesnovne kulturne dediščine

V SEM je bila med 8. februarjem in 1. marcem 2020 na ogled razstava *Ravenski pust: Pustna šega v Drežniških Ravnah, Jezercih in Magozdu* avtorice Adele Pukl. Na razstavi so bile predstavljene tri celotne pustne oprave Ravenskih pustov – ta lep, ta lepa, ta grd – in naličje/maska ta grdega s konca petdesetih let 20. stoletja. Ob razstavi so bile razstavljene fotografije Voranca Vogla, v prostorih Kavarne SEM pa je bila na ogled razstava Primoža Hienga *Ta norčavi pustni čas*. Na odprtju razstave se je predstavila pustna skupina Ravenski pust, ki je kot nosilec vpisana v Register nesnovne kulturne dediščine.

Predstavitve likov Ravenskega pusta pred SEM (foto: Anja Jerin, 2020)

V letu 2018 je SEM kot Koordinator pripravil razstavo *Nesnovna kulturna dediščina Slovenije v luči Unescove Konvencije*. Na razstavi je bilo s pomočjo fotografij in kratkih opisov predstavljeno bogastvo nesnovne kulturne dediščine Slovenije. Dodan je bil še pano o 20. maju – svetovnem dnevu čebel, ki ga je na pobudo Slovenije leta 2017 razglasila Organizacija združenih narodov. Konec leta 2019 je razstava gostovala v Muzeju Bitola, Severna Makedonija, od koder se je v začetku leta 2020 preselila v Mestni muzej Negotino, kjer je bila na ogled do februarja 2020. V letu 2020 je bilo na povabilo slovenskega veleposlaništva v Buenos Airesu, Argentina, predvideno gostovanje razstave v Buenos Airesu, vendar zaradi epidemije ni bilo realizirano.

V letu 2020 smo se predstavniki Koordinatorja udeležili več delavnic, srečanj in drugih dogodkov, ki so zaradi epidemije največkrat potekali po spletu.⁴ V manjšem obsegu kot pretekla leta smo na terenu dokumentirali aktivnosti nosilcev nesnovne kulturne dediščine.⁵

SEM je kot Koordinator februarja 2020 izdal dvojezično zgibanko *Pustne šege v Registru nesnovne kulturne dediščine Slovenije / Shrovetide customs in the Register of the Intangible Cultural Heritage of Slovenia*, v kateri je z besedilom in fotografijami predstavil pustne šege, ki so bile do 1. 1. 2020 vpisane v nacionalni Register. Zgibanka je bila na voljo ob razstavi *Ravenski pust: Pustna šega v Drežniških Ravnah, Magozdu in Jezercih* in na spletni strani Koordinatorja in SEM. Konec leta 2020 je SEM izdal dopolnjeno verzijo omenjene zgibanke s podatki o 14 pustnih enotah, ki so bile v Register vpisane do konca leta 2020.

240

Konec leta 2020 je SEM kot Koordinator izdal dvojezični koledar *Nesnovna kulturna dediščina Slovenije 2021*, v katerem je predstavil izbor enot, ki so bile do konca novembra 2020 vpisane v Register. Enote so bile predstavljene s kratkimi opisi in fotografijami. Koledar je bil poslan vsem nosilcem, ki so evidentirani v Registru, članom Delovne skupine Koordinatorja in slovenskim muzejem.

Konec leta 2020 je SEM kot Koordinator v sodelovanju s finskimi kolegi, ki so v okviru projekta *Northern dimension partnership on culture: creating new practices of sustainability – Cross-sectorial creativity in the era of climate change (Severna perspektiva partnerstva o kulturi: uvajanje novih praks trajnosti – medsektorska ustvarjalnost v obdobju podnebnih sprememb)* razvili *Kolo trajnostnega razvoja*, pripravil tudi slovensko različico tega pripomočka, ki je bil do decembra 2020 preveden že v 16 jezikov. Namenjen je vsem, ki se ukvarjajo z nesnovno kulturno dediščino in njenim varovanjem v okviru

⁴ Anja Jerin in Adela Pukl sta 7. 5. 2020 za študente Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL izvedli predavanje o implementaciji Unescove Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine (2003) v Sloveniji. Adela Pukl in Tanja Roženberger sta se udeležili tiskovne konference, ki je ob vpisu enote Pustni obhodi ločkih koscev, oračev in svatov v Register nesnovne kulturne dediščine potekala 9. 6. 2020 v Brežicah v organizaciji Občine Brežice in Posavskega muzeja Brežice. Anja Jerin in Nena Židov sta s spletno predstavitevjo na temo prilagajanja nesnovne kulturne dediščine na epidemijo covida-19 sodelovali na spletnem Srečanju mreže strokovnjakov za nesnovno kulturno dediščino JV Evrope, ki je potekalo 26. 6. 2020. Nadja Valentinčič Furlan se je z referatom *Collaborative production of nomination films for UNESCO: The traditions of Lipizzan breeding* udeležila 16. bienalne konference Evropske zveze socialnih antropologov EASA *New Anthropological Horizons in and beyond Europe*, ki je 22. 7. 2020 potekala po spletu. Kot predstavnica Koordinatorja se je na predlog Ministrstva za kulturo Generalne skupščine držav podpisnic Unescove konvencije (2003), ki je med 8. in 10. 9. 2020 potekala v Parizu, udeležila Tanja Roženberger. Adela Pukl se je 5. 11. 2020 udeležila spletne delavnice v organizaciji Finnish Heritage Agency, ki je potekala pod naslovom *The Wheel Chart of Sustainability and Intangible Cultural Heritage*. Adela Pukl se je udeležila spletne konference *Ethical Dilemmas: Intangible Culture and its Interpretation in Museums*, ki jo je 16. 11. 2020 organiziral ICOM International Committee. Tanja Roženberger se je 10. 12. 2020 kot predstavnica Republike Slovenije udeležila Generalne skupščine Regionalnega centra za varovanje nesnovne kulturne dediščine JV Evrope pod okriljem Unesca, ki je potekala po spletu.

⁵ 2. 2. 2020, Budina pri Ptujju: Kurentov skok (Adela Pukl, Miha Špiček, Blaž Verbič), 15. 2. 2020, Podgrad: Škoromatija (Adela Pukl), 15. 2. 2020, Drežniške Ravne: Pust (Miha Špiček), 22. 2. 2020, Kobarid, Drežnica: Pust (Anja Jerin, Nena Židov), 22. 2. 2020, Lancova vas: Pust (Miha Špiček), 23. 2. 2020, Cerkljanska laufarija (Blaž Verbič), 24. 2. 2020, Videm pri Ptujju: Pust (Adela Pukl, Miha Špiček), 25. 2. 2020, Okič, Podlehnik: Pust (Adela Pukl, Blaž Verbič), 1. 5. 2020, Domžale: Godbenišvo (Adela Pukl), 9. 5. 2020, Ljubljana: Pohod po Poti ob žici (Nena Židov), 29. 8. 2020, Ljubljana: Posavsko štehvanje (Anja Jerin, Nena Židov), 3. 10. 2020, Ljubljana: Čipkarski festival Ljubljana (Anja Jerin, Nena Židov), 10. 10. 2020, Bohinjska Bela: Suhozidna gradnja v alpskem prostoru (Miha Špiček).

trajnostnega razvoja. Pripomoček izpostavlja štiri dimenzije trajnostnega razvoja (ekološko, ekonomsko, družbeno in kulturno), ki jih sestavlja osem kategorij vprašanj, ki nas umerjajo k iskanju odgovorov o trenutnem stanju nesnovne kulturne dediščine. Kolo trajnostnega razvoja je na voljo na spletnih straneh Koordinatorja, SEM in Ministrstva za kulturo, prav tako pa je Koordinator izdal tudi tiskano verzijo.

Predstavniki Koordinatorja smo za promocijo nesnovne kulturne dediščine poskrbeli tudi z objavami več člankov o varovanju nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji, številnimi objavami na Koordinatorjevi spletni strani in vsebinami o nesnovni kulturni dediščini na muzejski spletni strani in muzejskem Facebook profilu.

Tekom leta 2020 je v okviru kustodiata za etnografski film v SEM Nadja Valentinčič Furlan izdelala dva nova filma o nesnovni kulturni dediščini (*Lipizzan Horse Breeding Traditions, Oglarjenje*) in tehnično priredila tretjega (*Ena košara na dan*) ter poskrbela za objavo petih filmov (*Oglarstvo, Pletarstvo, Izdelovanje trničev in pisav, Planinska plaša in predelava mleka, Priprava idrijskih žlikrofov*) na spletni strani Koordinatorja.

Razno

V letu 2020 se je na predstavnike Koordinatorja osebno, po telefonu ali elektronski pošti obrnilo več posameznikov in predstavnikov različnih skupin (nosilci, pripravjalci pobud za vpis v Register in drugi), ki so želeli informacije o postopkih vpisa v Register, stanju posameznih že oddanih pobud itd.

O prilagoditvi nekaterih elementov nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji v času epidemije covid-19, smo predstavniki Koordinatorja poročali na spletni strani Unesca, preko spletne platforme Memoriamedia pa o sistemu varovanja nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji.⁶ Na pobudo Slovenske nacionalne komisije za Unesco je Koordinator pripravil mnenje o novih strateških usmeritvah in programskih prioritetah Unesca. S strani Ministrstva za kulturo je bil Koordinator pozvan k pregledu Osnutka dolgoročne podnebne strategije Slovenije do leta 2050. Koordinator je pripravil komentar o vključenosti nesnovne kulturne dediščine v Osnutek in ga posredoval na Ministrstvo za kulturo.

Predstavniki Koordinatorja Anja Jerin in Adela Pukl sta od leta 2019 vključeni v Odbor za nesnovno kulturno dediščino, ki deluje v okviru Slovenske nacionalne komisije za Unesco. S svojimi aktivnostmi je Odbor nadaljeval tudi v letu 2020.

Kot predstavnici Koordinatorja sta v letu 2020 v okviru poteka projekta *Celovita informacijska podpora procesom varstva nepremične kulturne dediščine – eDediščina* aktivno sodelovali Anja Jerin in Adela Pukl, ki sta skladno z dogovori na sestankih pripravljali mnenja Koordinatorja na zahtevane teme, ki so bile potrebne tekom poteka projekta.

Do konca leta 2020 se je na Koordinatorja v zvezi z možnostjo rabe znaka Registra nesnovne kulturne dediščine obrnilo deset nosilcev naslednjih enot nesnovne kulturne dediščine: Piparstvo, Godbeništvo, Škoromatija, Izdelovanje ljubenskih potic, Klekljanje

⁶ <<https://digitalich.memoriamedia.net/index.php/our-work/survey>> [5. 11. 2021].

slovenske čipke, Klekljanje idrijske čipke, Raba hišnih imen, Priprava poprtnikov. Znak Registra so uporabili v publikacijah, na izdelkih, spletnih straneh, plakatih, v zgibankah, programskih listih, učbeniku, koledarju, turističnem katalogu, katalogu ob razstavi, na vabilu.